

TRUNG QUỐC VẬN DỤNG SÁNG TẠO GIÁ TRỊ PHƯƠNG ĐÔNG TRONG THỜI KỲ CẢI CÁCH

★ PGS, TS NGUYỄN TRỌNG BÌNH

Học viện Chính trị khu vực IV

● **Tóm tắt:** Trên cơ sở quan điểm của chủ nghĩa duy vật biện chứng, chủ nghĩa Mác - Lênin và thành tựu của văn minh nhân loại, trong thời kỳ cải cách, Đảng Cộng sản Trung Quốc còn coi trọng việc vận dụng sáng tạo giá trị phương Đông nhằm góp phần hoàn thiện, phát triển hệ thống lý luận chủ nghĩa xã hội đặc sắc Trung Quốc. Bài viết phân tích nhận thức cơ bản của Đảng Cộng sản Trung Quốc về giá trị phương Đông, sự vận dụng sáng tạo giá trị này trong phát triển lý luận, hoạch định đường lối, chính sách ở Trung Quốc thời kỳ cải cách.

● **Từ khóa:** giá trị phương Đông; vận dụng sáng tạo; Trung Quốc; Thời kỳ cải cách.

1. Mở đầu

Phủ định biện chứng là một yêu cầu quan trọng trong tư duy và trong hoạt động thực tiễn của con người. Nói về vấn đề này, V.I.Lênin đã nhấn mạnh: “Văn hóa vô sản phải là sự phát triển hợp quy luật của tổng số những kiến thức mà loài người đã tích lũy được dưới ách thống trị của xã hội tư bản, xã hội của bọn địa chủ và xã hội của bọn quan liêu”⁽¹⁾. Có thể nói, kế thừa, phát triển giá trị phương Đông (là một trong những yêu cầu quan trọng trong quá trình hiện đại hóa, xây dựng chủ nghĩa xã hội ở một số nước ở châu Á, trong đó có Trung Quốc.

2. Nội dung

2.1. Một số nhận thức cơ bản về giá trị phương Đông

Hiện nay, xung quanh ngoại diện của khái niệm giá trị phương Đông còn tồn tại hai quan

điểm chủ yếu: Quan điểm thứ nhất cho rằng, giá trị phương Đông là một phạm trù tương đối rộng, bao gồm truyền thống văn hóa của các khu vực Đông Á, Đông Nam Á, Nam Á, lấy các tư tưởng như Nho giáo, Đạo giáo và Phật giáo làm nội dung cốt lõi. Quan điểm thứ hai cho rằng: Giá trị phương Đông chủ yếu là nói đến giá trị Nho giáo ở Đông Á⁽²⁾. Mặc dù vậy, phần nhiều ý kiến cho rằng: Giá trị phương Đông là hệ thống các nguyên tắc, tư tưởng và chuẩn mực đạo đức hình thành từ nền văn hóa lâu đời của các quốc gia châu Á, đặc biệt là những quốc gia chịu sự ảnh hưởng của Nho giáo, Phật giáo, Lão giáo và các truyền thống bản địa khác⁽³⁾. Trên cơ sở tổng hợp các nghiên cứu có liên quan, có thể đề cập đến nội dung cốt lõi của giá trị phương Đông qua một số phương diện chủ yếu sau:

Một là, chủ nghĩa tập thể và sự hòa hợp xã hội, với các khía cạnh, như: Gia đình và cộng đồng là ưu tiên hàng đầu, đặt lợi ích chung cao hơn lợi ích cá nhân, coi trọng sự phụ thuộc lẫn nhau giữa các thành viên; chung sống hòa thuận, hài hòa với quan niệm “đĩ hòa vi quý” (tư tưởng Nho giáo) nhằm duy trì sự ổn định trong quan hệ giữa người với người và trong xã hội, coi trọng thể diện và thiết lập mạng lưới quan hệ xã hội mang tính lễ nghi và “có đi có lại”.

Hai là, tôn trọng tính thứ bậc và trật tự thứ bậc trong các quan hệ với các khía cạnh như: nhấn mạnh “tôn ti trật tự” (Nho giáo nhấn mạnh kính trọng người lớn tuổi, thầy cô, cha mẹ, người lãnh đạo...); nhấn mạnh việc ổn định và duy trì trật tự xã hội thông qua việc mỗi người cần thực hiện tốt vai trò của mình.

Ba là, cần cù và tiết kiệm với các khía cạnh, như: đề cao đức tính tiết kiệm và văn hóa tiết kiệm, phản đối sự xa hoa, lãng phí; chịu khó, cần cù, chăm chỉ trong lao động, coi đây là yêu cầu quan trọng của tu dưỡng đạo đức và cũng là con đường dẫn đến thành công.

Bốn là, coi trọng giáo dục và tự tu dưỡng của bản thân, với các khía cạnh như: coi giáo dục là con đường cơ bản để nâng cao địa vị xã hội; nhấn mạnh việc “tu thân dưỡng tính” với quan niệm “tu thân, tề gia, trị quốc, bình thiên hạ” (tu dưỡng đạo đức cá nhân để góp phần vào sự phát triển xã hội).

Năm là, con đường trung dung với các khía cạnh, như: nhấn mạnh tính vừa phải và sự cân bằng, tránh cực đoan, đề cao việc thuận theo tự nhiên, theo đuổi sự cân bằng âm - dương.

Sáu là, nhân quả và luân hồi (ảnh hưởng từ Phật giáo) với các khía cạnh, như “có thiện, có báo” (khuyến khích làm việc thiện, “tích đức” để nhận được điều tốt đẹp), coi trọng giá trị tinh thần.

Bảy là, quan niệm về “thiên - nhân hợp nhất” với các khía cạnh như: chung sống hòa hợp giữa con người và thiên nhiên, tuân theo vòng tuần hoàn thay vì tuyến tính (quan niệm luân hồi trong Phật giáo).

Nhiều nghiên cứu còn làm rõ *sự khác nhau giữa giá trị phương Đông và giá trị phương Tây*. Theo đó, sự khác nhau giữa giá trị phương Đông và giá trị phương Tây chủ yếu thể hiện trên các phương diện cơ bản, như: (1) *Về ưu tiên cá nhân hay tập thể*: nếu giá trị phương Đông nhấn mạnh việc “lấy chủ nghĩa tập thể làm trung tâm, nhấn mạnh lợi ích của tập thể cao hơn lợi ích cá nhân”; chủ trương cá nhân thể hiện ý nghĩa cuộc sống thông qua các khuôn khổ như gia đình, xã hội hoặc quốc gia; trong quá trình ra quyết định, mục tiêu của tập thể được ưu tiên hàng đầu; thì giá trị phương Tây nhấn mạnh việc “lấy chủ nghĩa cá nhân làm định hướng, đề cao tự do và quyền của cá nhân”; khuyến khích mỗi người theo đuổi sự phát triển độc lập và tự hoàn thiện bản thân, cho rằng sự tiến bộ của xã hội bắt nguồn từ nỗ lực và cạnh tranh giữa các cá nhân. (2) *Về trách nhiệm đối với gia đình*: giá trị phương Đông nhấn mạnh việc duy trì trật tự xã hội thông qua “ngũ luân” và mối quan hệ huyết thống, trong đó cha mẹ thực hiện chăm sóc, hỗ trợ con cái đến khi con trưởng thành; trong khi đó, giá trị phương Tây lại nhấn mạnh tính độc lập của con cái, đề cao sự bình đẳng giữa cha mẹ và con cái. (3) *Về quan niệm đối với tự nhiên và triết học sinh thái*: nếu giá trị phương Đông theo đuổi và nhấn mạnh quan niệm “thiên nhân hợp nhất”, đề cao sự hòa hợp giữa con người và thiên nhiên, các hoạt động kinh tế và lối sống của con người chú trọng đến sự cân bằng sinh thái; thì giá trị phương Tây lại thường xem tự nhiên là đối tượng để chinh phục, nhấn mạnh việc cải tạo môi trường bằng

sức mạnh khoa học - công nghệ hoặc coi “con người là trung tâm của vũ trụ”. (4) *Về đạo đức và nhân tố chủ yếu chế ước hành vi con người*: nếu giá trị phương Đông dựa trên nền tảng của Nho giáo với các giá trị “Nhân, Nghĩa, Lễ, Trí, Tín”, nhấn mạnh sự chế ước, điều chỉnh của đạo đức cá nhân trong các quan hệ xã hội, trong thực hiện trách nhiệm xã hội; thì giá trị phương Tây lại nhấn mạnh sự chế ước của pháp luật đối với hành vi con người; đề cao quyền cá nhân. (5) *Về quan niệm liên quan đến mục đích của giáo dục*: nếu giá trị phương Đông coi mục đích quan trọng của giáo dục là tích lũy tri thức và rèn luyện tính kỷ luật của con người và hướng đến việc “học giỏi để làm quan”; thì giá trị phương Tây lại đề cao mục đích của giáo dục là phát triển năng lực tư duy sáng tạo, khuyến khích tư duy phê phán, phản biện của người học và phát triển cá nhân. (6) *Về hành vi tiêu dùng*: nếu giá trị phương Đông có xu hướng nhấn mạnh tiết kiệm và lập kế hoạch dài hạn trong chi tiêu, hành vi tiêu dùng cá nhân thường chịu sự ảnh hưởng lớn từ nhu cầu của gia đình; thì giá trị phương Tây lại đề cao hành vi tiêu dùng mang tính ngắn hạn và hướng đến việc thỏa mãn nhu cầu cá nhân. (7) *Về tiêu chuẩn đánh giá sự thành công*: nếu giá trị phương Đông nhìn nhận sự thành công chủ yếu qua của cải vật chất, địa vị xã hội và hạnh phúc gia đình; thì giá trị phương Tây nhìn nhận sự thành công dưới góc nhìn đa chiều hơn, trong đó bao gồm việc đuổi sở thích cá nhân, duy trì sự hạnh phúc và hài lòng trong cuộc sống. (8) *Về thái độ ứng xử với nền văn hóa khác và phương thức thể hiện văn hóa*: nếu giá trị phương Đông có xu hướng ứng xử một cách uyển chuyển trong giao lưu với nền văn hóa khác, tránh đối đầu trực tiếp; thông qua biểu tượng mang tính trừu tượng để thể hiện văn hóa; thì giá trị phương Tây lại thường sử dụng

phương thức trực tiếp, thẳng thắn, trực quan trong thể hiện văn hóa.

Nhiều nghiên cứu cho rằng, trên một số mặt, giá trị phương Đông và giá trị phương Tây có thể xung đột nhau, nhưng đồng thời cũng có sự bổ sung cho nhau. Giá trị phương Đông là yếu tố quan trọng tạo nên văn hóa truyền thống dân tộc của các nước Á Đông. Vì vậy, việc kế thừa và phát triển các giá trị phương Đông trong tiến trình đổi mới, phát triển ở các nước xã hội chủ nghĩa thuộc khu vực này có ý nghĩa quan trọng.

2.2. Nhận thức cơ bản của Đảng Cộng sản Trung Quốc về giá trị phương Đông trong thời kỳ cải cách

Kể từ khi trở thành đảng cầm quyền, Đảng Cộng sản Trung Quốc luôn nhấn mạnh việc kế thừa và phát triển giá trị phương Đông cũng như truyền thống văn hóa tốt đẹp của dân tộc Trung Quốc. Mặc dù vậy, do ảnh hưởng bởi xu hướng “tả khuynh” nên thời kỳ trước cải cách, việc kế thừa và phát triển giá trị phương Đông ở Trung Quốc vẫn chưa được coi trọng đúng mức. Bước vào thời kỳ cải cách, mở cửa, Đảng Cộng sản Trung Quốc có nhận thức khoa học hơn đối với việc kế thừa và phát triển giá trị phương Đông. Về đại thể, có thể đề cập đến nhận thức của Đảng Cộng sản Trung Quốc về giá trị phương Đông trong thời kỳ cải cách trên một số điểm sau:

Thứ nhất, Đảng Cộng sản Trung Quốc luôn nhấn mạnh việc kế thừa, phát triển giá trị phương Đông dựa trên lập trường, phương pháp luận của chủ nghĩa Mác - Lênin, bảo đảm sự thống nhất biện chứng giữa chủ nghĩa Mác - Lênin và giá trị phương Đông

Đảng Cộng sản Trung Quốc luôn nhấn mạnh nguyên tắc “hai sự kết hợp”, tức vừa kiên định, kiên trì nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin, vừa chú trọng kế thừa có chọn lọc và

phát triển tinh hoa từ văn hóa truyền thống, trong đó có giá trị văn hóa phương Đông. Việc kế thừa giá trị phương Đông không phải là một sự kế thừa “vô nguyên tắc”, mà là sự kế thừa có chọn lọc, kế thừa những hạt nhân hợp lý và phát triển những giá trị đó dưới ánh sáng của chủ nghĩa Mác - Lênin và yêu cầu của thời đại. Ngay từ khi bước vào thời kỳ cải cách, Đặng Tiểu Bình đã nhấn mạnh phương châm: “giải phóng tư tưởng”, yêu cầu sử dụng phương pháp luận của chủ nghĩa Mác để đánh giá lại văn hóa truyền thống, phản đối việc phủ nhận một cách giáo điều đối với văn hóa truyền thống, cũng như cảnh giác với xu hướng Tây hóa toàn diện”⁽⁴⁾.

Thứ hai, kế thừa và phát triển giá trị phương Đông cũng như giá trị văn hóa truyền thống Trung Quốc là chủ trương nhất quán của Đảng Cộng sản Trung Quốc trong thời kỳ cải cách

Nghiên cứu văn kiện Đại hội của Đảng Cộng sản Trung Quốc từ năm 1978 đến nay cho thấy, việc kế thừa và phát triển giá trị phương Đông nói chung, giá trị văn hóa truyền thống Trung Quốc nói riêng là một chủ trương nhất quán của Đảng Cộng sản Trung Quốc. Đảng Cộng sản Trung Quốc luôn khẳng định giá trị phương Đông cũng như truyền thống văn hóa Trung Quốc là một trong những yếu tố tạo nên “gen” tinh thần của xây dựng và hiện đại hóa chủ nghĩa xã hội. Khẳng định điều này, Tập Cận Bình đã chỉ rõ: “Hiện đại hóa kiểu Trung Quốc vừa bắt rễ sâu xa từ nền văn hóa truyền thống ưu tú của Trung Hoa, vừa thể hiện bản chất tiên tiến của chủ nghĩa xã hội khoa học, đồng thời tiếp thu và học hỏi mọi thành tựu văn minh ưu tú của nhân loại. Nó đại diện cho hướng đi của sự tiến bộ văn minh nhân loại, thể hiện một viễn cảnh mới khác biệt với mô hình hiện đại hóa phương Tây, và là một hình thái văn minh nhân

loại hoàn toàn mới”⁽⁵⁾. Cũng từ việc khẳng định giá trị phương Đông và giá trị văn hóa truyền thống của Trung Quốc nên Tập Cận Bình luôn nhấn mạnh việc: “Cần làm rõ nguồn gốc lịch sử, quá trình phát triển và xu hướng cơ bản của văn hóa truyền thống ưu tú Trung Hoa; làm rõ sự sáng tạo độc đáo, quan niệm giá trị và đặc sắc nổi bật của văn hóa Trung Hoa, nhằm nâng cao lòng tự tin văn hóa”⁽⁶⁾.

Thứ ba, Đảng Cộng sản Trung Quốc ngày càng nhận thức rõ hơn vai trò của giá trị phương Đông cũng như truyền thống văn hóa tốt đẹp của Trung Quốc đối với con đường phát triển của Trung Quốc

Nếu thời kỳ đầu cải cách, Đảng Cộng sản Trung Quốc mới chỉ nhấn mạnh việc kế thừa và phát triển giá trị phương Đông thì công cuộc cải cách càng đi vào chiều sâu, cùng với những thành tựu trong tổng kết thực tiễn, nghiên cứu lý luận, Đảng Cộng sản Trung Quốc không chỉ coi giá trị phương Đông là một trong những yếu tố tạo nên “gen” tinh thần của sự nghiệp xây dựng và hiện đại hóa chủ nghĩa xã hội; mà còn là một trong những yếu tố quan trọng góp phần tạo nên “bốn tự tin” của Trung Quốc được Tập Cận Bình chỉ rõ tại Lễ kỷ niệm 95 năm thành lập Đảng Cộng sản Trung Quốc (ngày 01 - 7 - 2016), gồm: tự tin về con đường, tự tin về lý luận, tự tin về thể chế và tự tin về văn hóa của chủ nghĩa xã hội đặc sắc Trung Quốc. Trong “bốn tự tin”, giá trị phương Đông vừa là một trong những yếu tố quan trọng tạo nên sự “tự tin về văn hóa”, vừa là yếu tố quan trọng góp phần tạo nên sự tự tin về con đường, lý luận và thể chế.

Thứ tư, nhận thức của Đảng Cộng sản Trung Quốc về lĩnh vực, cấp độ của việc kế thừa và phát triển giá trị phương Đông ngày càng mở rộng

Đại biểu dự Hội thảo khoa học với chủ đề: “Giá trị phương Đông trong mô hình chủ nghĩa xã hội hiện thực của Việt Nam và Trung Quốc - Một số vấn đề lý luận và thực tiễn” do Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh và Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam tổ chức _ Ảnh: hcma.vn

Những năm đầu cải cách, việc kế thừa và phát triển giá trị phương Đông ở Trung Quốc chủ yếu ở lĩnh vực văn hóa; thì càng đi sâu vào công cuộc cải cách, mở cửa, phạm vi kế thừa và phát triển giá trị phương Đông ngày càng mở rộng. Theo đó, việc kế thừa và phát triển giá trị phương Đông không chỉ dừng lại và giới hạn trong lĩnh vực văn hóa, mà còn mở rộng sang tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội, từ kinh tế, chính trị, xã hội, môi trường sinh thái, đối ngoại... Hơn nữa, việc kế thừa, phát triển và vận dụng giá trị phương Đông đã thể hiện trên các cấp độ lý luận, đường lối, thể chế và chính sách.

2.3. Vận dụng sáng tạo giá trị phương Đông trong phát triển lý luận, hoạch định đường lối và chính sách thời kỳ cải cách

Thứ nhất, kế thừa và phát triển tư tưởng “dân là gốc” thuộc giá trị phương Đông để cùng với chủ nghĩa Mác - Lênin xác định nên mục tiêu của hiện đại hóa và phát triển

Cụ thể là: (1) Kế thừa và phát triển tư tưởng “trị quốc chi đạo, tất tiên phú dân” (muốn trị quốc, trước tiên phải làm cho dân giàu), Trung Quốc nhấn mạnh con đường hiện đại hóa với đặc trưng bản chất là “cùng giàu có”, “cùng khá giả” hoặc “cùng phồn vinh” thông qua cải cách hệ thống phân phối và xây dựng hệ thống an sinh xã hội, để từ đó thực hiện được yêu cầu: “làm cho mọi người đều có thể tham gia vào tiến trình phát triển và được thụ hưởng thành quả của phát triển và cải cách”. (2) Kế thừa và phát triển tư tưởng “dân là gốc” trong giá trị phương Đông để cùng với chủ nghĩa Mác - Lênin xác lập nên quan điểm “lấy nhân dân làm trung tâm” trong xây dựng, phát triển đất nước. (3) Kế thừa và phát triển tư tưởng “đức chủ hình phụ” (lấy đức làm chính, lấy hình phạt làm phụ) để góp phần đưa ra chủ trương xây dựng nền quản trị quốc gia kết hợp hữu cơ giữa đức trị và pháp quyền - vừa coi trọng sự điều chỉnh và chế

ước của thể chế pháp luật, vừa coi trọng sự chế ước, điều chỉnh hành vi của đạo đức).

Thứ hai, kế thừa và phát triển tư tưởng “hài hòa”, “hòa hợp” thuộc giá trị phương Đông để góp phần hình thành lý luận, chủ trương trong xây dựng xã hội, trong xây dựng văn minh sinh thái và trong hội nhập quốc tế

Cụ thể là: (1) Kế thừa và phát triển tư tưởng “lấy tập thể làm trung tâm” thuộc giá trị phương Đông để góp phần xây dựng thể chế kinh tế thị trường xã hội chủ nghĩa nhấn mạnh sự hài hòa giữa hiệu quả và công bằng; thông qua cơ chế phân phối để thúc đẩy công bằng xã hội, hạn chế tình trạng phân hóa xã hội trong điều kiện nền kinh tế thị trường. (2) Kế thừa và phát triển tư tưởng “hài hòa”, “cân bằng” trong giá trị phương Đông để góp phần hình thành nên bộ cục “năm trong một”, tức phát triển cân bằng, hài hòa, đồng bộ năm lĩnh vực chủ yếu gồm: “xây dựng kinh tế, xây dựng chính trị, xây dựng văn hóa, xây dựng xã hội và xây dựng văn minh sinh thái”. (3) Kế thừa và phát triển tư tưởng “hài hòa” trong quan hệ giữa con người với con người thuộc giá trị phương Đông để góp phần đưa ra chủ trương xây dựng “xã hội hài hòa xã hội chủ nghĩa” năm 2004. (4) Kế thừa và phát triển quan niệm “thiên - nhân hợp nhất” thuộc giá trị phương Đông để góp phần đưa ra chủ trương “xây dựng văn minh sinh thái”, từ đó thúc đẩy việc hình thành lối sống và mô hình sản xuất xanh, thân thiện với môi trường, hài hòa giữa con người và tự nhiên. (5) Kế thừa và phát triển quan niệm “hòa mà không đồng” thuộc giá trị phương Đông để góp phần hình thành chủ trương vừa hội nhập quốc tế nhằm tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại, vừa giữ vững độc lập, tự chủ và giữ vững bản sắc văn hóa dân tộc trong bối cảnh toàn cầu hóa.

Thứ ba, kế thừa và phát triển giá trị phương Đông, cũng như kết hợp hài hòa những giá trị tiến bộ thuộc giá trị phương Đông với chủ nghĩa Mác - Lênin để xác định bước đi trong xây dựng chủ nghĩa xã hội cũng như trong tìm tòi giải pháp phát triển hiệu quả hơn

Cụ thể: (1) Kế thừa và phát triển quan niệm “tiểu khang”, “đại đồng” của Nho giáo, đồng thời kết hợp với lý luận của chủ nghĩa Mác - Lênin về thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội để xác định “hai bước đi” trong chiến lược hiện đại hóa chủ nghĩa xã hội, đó là: bước thứ nhất: giai đoạn từ 2020 đến 2035 cơ bản thực hiện hiện đại hóa chủ nghĩa xã hội. Bước thứ hai: từ năm 2035 đến giữa thế kỷ XXI, Trung Quốc trở thành “một quốc gia xã hội chủ nghĩa hiện đại, giàu mạnh, dân chủ, văn minh, hài hòa và tươi đẹp”. (2) Kế thừa và phát triển quan niệm về sự thay đổi thuộc giá trị phương Đông (tức “cùng tắc biến, biến tắc thông, thông tắc cử”); đồng thời kết hợp với phương pháp luận của chủ nghĩa Mác - Lênin để hình thành phương pháp cải cách, đổi mới theo phương thức: kết hợp từ trên xuống và từ dưới lên; mạnh dạn thí điểm, đổi mới từ địa phương, cơ sở, sau đó tổng kết và nhân rộng trên phạm vi cả nước. (3) Kế thừa và phát triển triết lý “tri hành hợp nhất” và vận dụng các nguyên lý của chủ nghĩa Mác - Lênin để hình thành nên con đường cải cách theo phương thức: từ đổi mới lý luận → thí điểm trong thực tiễn → củng cố thành thể chế, từ đó đảm bảo tính ổn định và thích ứng của quá trình cải cách, đổi mới.

Thứ tư, kế thừa và phát triển giá trị phương Đông để góp phần hình thành đường lối đối ngoại trong bối cảnh mới

Cụ thể là: (1) Kế thừa và phát triển tư tưởng “hòa hiệp vạn bang” (hòa hợp giữa các quốc gia hoặc các nước chung sống hòa thuận) trong

giá trị phương Đông) để góp phần khởi xướng việc xây dựng quan hệ quốc tế kiểu mới với triết lý và phương châm là “cộng đồng chung vận mệnh của nhân loại” và thúc đẩy toàn cầu hóa thông qua sáng kiến “Vành đai và con đường”. (2) Kế thừa và phát triển quan niệm “đa nguyên thống nhất” thuộc giá trị phương Đông để góp phần phân bác quan niệm cho rằng “hiện đại hóa = phương Tây hóa”, từ đó nhấn mạnh việc bảo đảm độc lập, tự chủ trong quá trình hiện đại hóa ở các nước đang phát triển trên thế giới hiện nay. (3) Kế thừa và phát triển quan niệm “dĩ hòa vi quý” (lấy hòa làm trọng) thuộc giá trị phương Đông để góp phần khẳng định việc Trung Quốc kiên trì con đường phát triển hòa bình, thông qua hợp tác cùng có lợi để đạt được sự thống nhất giữa phục hưng dân tộc và tiến bộ nhân loại.

Thứ năm, kế thừa và phát triển những hạt nhân hợp lý thuộc giá trị phương Đông vào công tác xây dựng Đảng

Cụ thể là: (1) Kế thừa và phát triển quan niệm “tri hành hợp nhất” (tức biết và làm, hành động đi liền với nhau) thuộc giá trị phương Đông và dựa trên lý luận về đảng cộng sản và xây dựng Đảng Cộng sản của chủ nghĩa Mác - Lênin để tăng cường việc kết hợp giữa tuyên truyền, giáo dục lý luận với việc thực hành lý luận đổi mới của Đảng từ đội ngũ cán bộ, đảng viên. (2) Kế thừa và phát triển quan niệm “tu thân, tề gia, trị quốc, bình thiên hạ” và từ yêu cầu mới để tăng cường rèn luyện, bồi dưỡng tính đảng cho mỗi cán bộ, đảng viên. (3) Kế thừa và phát triển quan niệm “dân là gốc” trong quan niệm truyền thống và từ yêu cầu mới để góp phần nhấn mạnh sự lãnh đạo của Đảng và mỗi cán bộ, đảng viên cần phải bảo đảm “lấy nhân dân làm trung tâm”...

Thứ sáu, cùng với kế thừa, phát triển giá trị phương Đông trong hoạch định đường lối,

Trung Quốc vận dụng sáng tạo giá trị phương Đông trong xây dựng và thực thi chính sách

Trong lĩnh vực pháp luật và pháp quyền: kế thừa và phát triển quan niệm “lấy đức làm chính, hình phạt làm phụ” thuộc giá trị phương Đông, Trung Quốc nhấn mạnh việc đưa các giá trị cốt lõi của chủ nghĩa xã hội (đã bao hàm một số giá trị phương Đông đã được phát triển) vào trong luật. Ngày 25 - 12 - 2016, Văn phòng Trung ương Đảng và Văn phòng Quốc vụ viện Trung Quốc đã ban hành “Ý kiến chỉ đạo về việc tiếp tục tích hợp các giá trị cốt lõi xã hội chủ nghĩa vào xây dựng pháp quyền”, trong đó nhấn mạnh việc “lồng ghép các giá trị đạo đức truyền thống như thành tín, hiếu thảo vào các đạo luật như Bộ luật Dân sự, Luật Bảo vệ trẻ vị thành niên”⁽⁷⁾. Kế thừa và phát triển quan niệm “hạn chế hoặc tránh kiện tụng” thuộc giá trị phương Đông để tăng cường việc hòa giải trong các vụ án dân sự và thương mại, tỷ lệ hòa giải thành công trong các vụ án dân sự, thương mại đạt 42,7%.

Trong lĩnh vực kinh tế và phân phối: Trung Quốc kết hợp quan niệm “muốn trị nước, trước tiên phải làm cho dân giàu” (trị quốc chi đạo, tất tiên phú dân) và nguyên tắc phân phối xã hội chủ nghĩa để xây dựng và thực hiện chính sách phân phối ba tầng (phân phối lần đầu, phân phối lần thứ hai và phân phối thông qua chính sách an sinh xã hội...), nhờ đó góp phần vào sự phồn vinh chung, hạn chế khoảng cách giàu nghèo trong phát triển. Đến năm 2024, hệ số GINI của Trung Quốc giảm xuống còn 0,465.

Trong lĩnh vực quản trị xã hội ở cơ sở: Trung Quốc kế thừa và phát triển quan niệm tự quản thuộc giá trị phương Đông vào việc tăng cường và nâng cao năng lực tự trị, tự quản ở cơ sở và khu dân cư; kế thừa và phát triển quan niệm

“trọng người già” để tăng cường xây dựng mạng lưới dưỡng lão cộng đồng với mức độ bao phủ đạt gần 90%.

Trong lĩnh vực môi trường: Trung Quốc vận dụng và phát triển quan niệm “thiên nhân hợp nhất” để góp phần đưa ra các chính sách về xây dựng văn minh sinh thái, trong đó nhấn mạnh việc tăng cường sử dụng nhiên liệu phi hóa thạch. Đến năm 2025, tỷ lệ sử dụng nhiên liệu phi hóa thạch ở Trung Quốc là 20%; đồng thời vận dụng và phát triển triết lý “thuận theo tự nhiên” thuộc giá trị phương Đông vào việc quy hoạch không gian lãnh thổ theo phương châm bảo đảm sự thống nhất biện chứng giữa bảo tồn và phát triển.

Trong lĩnh vực văn hóa và giáo dục: Trung Quốc đẩy mạnh việc thống kê tài nguyên văn hóa, xây dựng hệ thống dữ liệu văn hóa quốc gia, hoàn thành việc “số hóa” và lập hồ sơ cho 887.000 hiện vật văn hóa. Bên cạnh đó, Trung Quốc còn kế thừa và phát triển quan niệm “tri hành hợp nhất” thuộc giá trị phương Đông để góp phần đổi mới, xây dựng các môn học lý luận chính trị trong hệ thống giáo dục quốc dân cũng như đảm bảo việc phổ cập các môn văn hóa truyền thống trong hệ thống giáo dục quốc dân từ tiểu học đến đại học⁽⁸⁾.

3. Kết luận

Kế thừa truyền thống tốt đẹp của dân tộc cũng như giá trị phương Đông là một những vấn đề mang tính quy luật trong phát triển lý luận và xây dựng chủ nghĩa xã hội ở Trung Quốc thời kỳ cải cách. Nói cụ thể hơn, kế thừa và phát triển giá trị phương Đông là một trong những yếu tố quan trọng góp phần để Trung Quốc thực hiện thành công việc “Trung Quốc hóa chủ nghĩa Mác - Lênin”. Thực tiễn ở Trung Quốc cho thấy, yêu cầu quan trọng đối với việc kế thừa và phát triển giá trị phương Đông trong xây dựng chủ

nghĩa xã hội, đó là: (1) Lựa chọn giá trị một cách có phê phán và đổi mới, phát triển những giá trị đó dưới ánh sáng của chủ nghĩa Mác - Lênin và yêu cầu của thời đại; (2) Tích hợp những giá trị hợp lý đó vào hệ thống lý luận; (3) Đưa các giá trị đó vào hệ thống chủ trương, chính sách và chiến lược phát triển; (4) Đánh giá tính phù hợp của chủ trương, chính sách để có sự bổ sung, điều chỉnh □

Ngày nhận bài: 27-6-2025; Ngày bình duyệt: 22-11-2025; Ngày duyệt đăng: 27-11-2025.

Email tác giả: trongbinh195@yahoo.com

(1) V.I.Lênin: *Toàn tập*, t.41, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2005, tr.361.

(2) Hoàng Tâm Xuyên: “Giá trị phương Đông và ý nghĩa hiện đại của nó”, *Tạp chí Đại học Khai Phong*, số 4 (năm 1999).

(3) Lưu Giới Dân: Giá trị cốt lõi phương Đông trong thời đại toàn cầu. *Tạp chí Luận đàm phương Đông*, số 3 (2015).

(4) Lý Nham, Thọ Anh Tư: *Từ truyền thống đến hiện đại*, Nxb Học tập, Bắc Kinh, 2025, tr.30.

(5) Phùng Bằng Chí: *Ý nghĩa văn minh của hiện đại hóa kiểu Trung Quốc*. Mạng tin tức của Đảng Cộng sản Trung Quốc, <http://theory.people.com.cn>.

(6) *Lôgic lịch sử về tự tin văn hóa của Đảng Cộng sản Trung Quốc*, Mạng tin tức của Đảng Cộng sản Trung Quốc, <http://theory.people.com.cn>.

(7) Văn phòng Trung ương Đảng và Văn phòng Quốc vụ viện Trung Quốc. *Ý kiến chỉ đạo về việc tiếp tục tích hợp các giá trị cốt lõi xã hội chủ nghĩa vào xây dựng pháp quyền*, <http://www.gov.vn>.

(8) Bộ Giáo dục nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa: *Thông báo về Cương yếu hướng dẫn việc hoàn thiện giáo dục truyền thống văn hóa ưu tú của Trung Hoa*, <http://www.moe.gov.cn>.